

Г.М. ГАРЯЄВА

МІЖНАРОДНІ РОЗРАХУНКИ ТА ПРАВОВІ НОРМИ ЗАСТОСОВУВАНІ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

У статті обґрунтовано що міжнародні зв'язки є важливою і невід'ємною сферою господарчої діяльності підприємств, фірм, усіх учасників ринкових відносин. Поза чинником міжнародного співробітництва неможливо домогтися вирішення задач глибокого реформування виробничого комплексу України, раціоналізації економіки.

Регулювання міжнародного співробітництва і сам процес його розвитку є далеко не простим процесом. Саме тому представляється надзвичайно важливим детальне вивчення і максимально повне знайомство студентів, підприємців, як не залучених, так і безпосередньо залучених у міжнародні господарські взаємозв'язки підприємців з основними особливостями і закономірностями механізму міжнародного бізнесу.

Ключові слова: зв'язки, право, норми, розрахунки, закупівлі, перевезення, відносини.

А.М. ГАРЯЄВА

МЕЖДУНАРОДНЫЕ РАСЧЕТЫ И ПРАВОВЫЕ НОРМЫ ПРИМЕНЯЕМЫЕ В МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ

В статье обосновано, что международные связи являются важной и неотъемлемой сферой хозяйственной деятельности предприятий, фирм, всех участников рыночных отношений. Вне фактором международного сотрудничества невозможно добиться решения задач глубокого реформирования производственного комплекса, рационализации экономики.

Регулирование международного сотрудничества и сам процесс его развития является далеко не простым процессом. Именно поэтому представляется чрезвычайно важным детальное изучение и максимально полное знакомство студентов, предпринимателей, как привлеченных, так и непосредственно вовлеченных в международные хозяйственные связи предпринимателей с основными особенностями и закономерностями механизма международного бизнеса.

Ключевые слова: связи, право, нормы, расчеты, закупки, перевозки, отношения.

G.M. GARIAJEVA

INTERNATIONAL SETTLEMENTS AND LEGAL NORMS APPLIED IN PRIVATE INTERNATIONAL LAW

The article substantiates that international relations are an important and integral sphere of economic activity of enterprises, firms, and all participants in market relations. Without international cooperation, it is impossible to solve the problems of deep reform of the production complex and rationalization of the economy.

Regulation of international cooperation and the process of its development is not a simple process. That is why it is extremely important to study in detail and get as fully acquainted as possible with the main features and laws of the mechanism of international business for students and entrepreneurs, both attracted and directly involved in international economic relations.

Keywords: relations, law, norms, calculations, purchases, transportation, relations.

Необхідно врахувати, що при розгляді питань удосконалювання важелів керування міжнародним співробітництвом, вибору конкретних способів включення в процес інтернаціоналізації господарського життя, взаємовигідного обміну з зарубіжними партнерами необхідно виходити з реального стану загальноекономічного механізму в країні. Це допоможе своєчасно уловити тенденції розвитку, що виявляються, пристосовуються до динамічного і далеко не однобічного процесу регулювання експортно-імпортних потоків, сфери спільного підприємництва, іноземного інвестування, не заплутатися в хитросплетеннях постійно оновленого нормативно-правового законодавства.

Міжнародне приватне право існує в межах національного права і саме цим відрізняється від міжнародного публічного права – єдиного для держав, які є сторонами відповідних міжнародних нормативно-правових актів.

Міжнародне приватне право має національно-правову природу, регулює відносини між юридичними і фізичними особами різних держав.

Міжнародних приватних прав у світі так само багато, як держав. Кожна країна має своє міжнародне приватне право. Україна має своє міжнародне приватне право.

На втілення цього у реальність спрямована навчальна дисципліна «Міжнародне приватне право».

При вивченні курсу студенти повинні знати:

- які джерела варто використовувати в міжнародному приватному праві;
- які суб'єкти можуть брати участь у міжнародному бізнесі;
- поняття юридичної особи в міжнародному приватному праві.

Повинні вміти:

- використовувати джерела міжнародного права під час укладання міжнародного договору;
- правильно укладати і виконувати міжнародні договори;
- створити спільне підприємство;
- у разі потреби розвинути суперечки у міжнародному арбітражі.

Поняття та види джерел міжнародного приватного права. Двоїстий характер джерел

міжнародного приватного права національно-правові і міжнародно-правові джерела. Роль правових доктрин з питань міжнародного приватного права. Міжнародний договір як джерело міжнародного приватного права. Посилення ролі міжнародних договорів у сфері МПП. Система договорів з міжнародного приватного права. Внутрішнє законодавство держав як джерело міжнародного приватного права. Характеристика законодавства з міжнародного приватного права. Кодифікація норм міжнародного приватного права. Неофіційна кодифікація. Судова та арбітражна практика як джерело МПП. Поняття судового прецеденту. Значення судової та арбітражної практики як джерела МПП в іноземних державах. Звичаї, їх поняття і значення. Види звичаїв. Міжнародні звичаї. Торгові звичаї. Звичаї ділового обороту. Співвідношення внутрішнього законодавства та міжнародного договору в галузі міжнародного приватного права. Сучасні тенденції розвитку джерел міжнародного приватного права.

Проблеми визначення змісту поняття «іноземець». Правове становище іноземців у різних державах. Право іноземців, право громадянства і міжнародне приватне право. Колізії національного права іноземця та права країни його перебування. Поняття громадянства і доміцилія, співвідношення між ними; їх значення для міжнародного приватного права. Правовий режим, що надається іноземцям в Україні. Особистий закон фізичної особи. Імперативні норми, що визначають особистий закон фізичної особи. Цивільна правоздатність та дієздатність іноземних громадян та осіб без громадянства в Україні. Право, що підлягає застосуванню при визначенні права фізичної особи на ім'я. Особистий закон фізичної особи. Спеціальні правила, що стосуються правоздатності і дієздатності осіб з подвійним громадянством, осіб без громадянства, біженців. Регулювання питань правоздатності і дієздатності іноземців міжнародними договорами. Поняття іноземної юридичної особи. Правоздатність юридичної особи. Особистий статут юридичної особи. Екстериторіальність статуту юридичної особи, сфера його застосування. Національність юридичної особи, способи її визначення. Гаазька конвенція 1956 р. про визнання прав юридичної особи за іноземними компаніями, асоціаціями, установами. Визнання правосуб'єктності юридичної особи на території іноземної держави та допуск його до господарської діяльності. Спільні (змішані) компанії: поняття, правове становище. Міжнародні юридичні особи: поняття, види. Особливості правового положення міжнародних юридичних осіб.

Відносини, пов'язані з іноземними інвестиціями в Україні. Характеристика Закону України «Про режим іноземного інвестування». Вплив міжнародного права на регулювання іноземних інвестицій. Класифікація інвестицій: реальні, фінансові, нематеріальні інвестиції. Форми власності на інвестиційні ресурси: державні, приватні, змішані іноземні інвестиції. Характер використання: підприємницькі, позичкові інвестиції. Об'єкт

вкладення інвестицій: прямі, портфельні інвестиції, інші інвестиції – вклади в банки, торгові кредити, кредити уряду іноземних держав, інші кредити і т. п. Відносини, пов'язані з іноземними інвестиціями в Україні. Характеристика Закону України «Про режим іноземного інвестування». Вплив міжнародного права на регулювання іноземних інвестицій. Правовий режим іноземних інвестицій: національний, пільговий або обмежувальний. Гарантії іноземним інвесторам надавались не погіршення їх фінансового стану у разі зміни законодавства. Звільнення від сплати податку на доходи в виробничій і торговельній сферах. Захист від націоналізації іноземних інвестицій в Україні.

Поняття і види договорів, ускладнених іноземним елементом. Поняття зовнішньоекономічної угоди. Право, що підлягає застосуванню до форми договору. Особливості визначення права, що застосовується до форми одностороннього правочину. Форма зовнішньоекономічної угоди. Форма правочину щодо нерухомого майна. Колізійні питання зобов'язального права у МПП. Зобов'язальний статут операції з іноземною участю. Значення та зміст принципу автономії волі сторін в договірному праві України. Порядок вибору застосовуваного права сторонами договору. Формули прикріплення, використовувані в договірному праві з іноземною участю. Сфера дії права, що підлягає застосуванню до договору. Право, що підлягає застосуванню до договору при невикористанні його учасниками автономії волі. Визначення права країни, з якою договір найтісніше пов'язаний. Автономія волі у споживчих відносинах, ускладнених іноземним елементом. Право, що підлягає застосуванню до договору щодо нерухомого майна. Поєднання *lex voluntatis*, *lex rei sitae* і *lex loci actus* при визначенні права, застосовного до договору щодо нерухомості. Визначення права, що застосовується до відносин між новим кредитором та боржником. Право, що підлягає застосуванню до підстав стягнення, порядку обчислення та розміру процентів за грошовим зобов'язанням, ускладненим іноземним елементом. Міжнародні конвенції, що регулюють зовнішньоторговельні та інші зовнішньоекономічні операції: Гаазька конвенція про право, застосовне до договорів міжнародної купівлі-продажу товарів, 1986 р., Римська конвенція про застосування права до договірних зобов'язань 1980 р., Гаазька конвенція про єдиний закон про укладення договорів про міжнародну купівлю-продаж товарів 1964 р., Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 р., Конвенція про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу 1974р. (з Протоколом 1980 р.) та ін Торгові звичаї. Міжнародні правила тлумачення торгових термінів (ІНКОТЕРМС – 1990, 2000, 2010; Incoterms® 2010).

Мета функціонування системи державних закупівель. Елементи системи державних закупівель. Законодавче забезпечення організації державних закупівель. Встановлення прозорих та зрозумілих правил здійснення закупівель. Створення відповідних інституцій, у тому числі державних. Координація та надання консультативних послуг у сфері державних

закупівель. Інформаційне забезпечення замовників та потенційних учасників процедур закупівель. Здійснення контролю за дотриманням розпорядниками державних коштів законодавства щодо державних закупівель. Забезпечення дотримання законодавства, попередження порушень, притягнення до відповідальності. Підготовка та підвищення кваліфікації фахівців, що безпосередньо займаються закупівлями товарів, робіт і послуг в організаціях-замовника. Закупівлі повинні бути економічними. Процес закупівель повинен бути гласним, інформація доступна, торги публічними. Принципи державних закупівель: ефективність; економічність; рівність і справедливість; відкритість і прозорість; відповідальність.

Поняття та види міжнародних перевезень. Поєднання національного та міжнародно-правового регулювання міжнародних перевезень. Міжнародні залізничні перевезення. Бернські конвенції про залізничні перевезення вантажів і пасажирів, Угода про міжнародні залізничні перевезення (КОТФ), інші угоди. Договори міжнародного перевезення, передбачені Угодою про міжнародне вантажне повідомлення і Угодою про міжнародному пасажирському повідомленні. Міжнародні автомобільні перевезення. Конвенція про дорожній рух і Протокол про дорожні знаки і сигналах 1949 р. (в редакції 1968 р.), багатосторонні та двосторонні угоди України про організацію і регулювання міжнародного автомобільного сполучення. Умови договору міжнародного автомобільного перевезення вантажів. Відповідальність перевізника. Гарантії при заподіянні шкоди третім особам. Міжнародні повітряні перевезення. Варшавська конвенція для уніфікації деяких правил, що стосуються міжнародних повітряних перевезень, 1929 р. Двосторонні угоди України про повітряне сполучення. Міжнародні морські перевезення. Роль звичаїв і судової практики в регулюванні міжнародних морських перевезень. Регулювання морських перевезень міжнародними договорами. Конвенція про уніфікацію деяких правил про коносаменті 1924 р., Конвенція ООН про морське перевезення вантажів 1978 р., Конвенція про Кодекс поведінки лінійних конференцій 1974 р., Афінська конвенція про перевезення морем пасажирів та їх багажу 1974 р. та інші міжнародні договори.

Співвідношення законодавства України та міжнародних угод, що регулюють міжнародні розрахункові і кредитні відносини. Законодавство України про валютне регулювання і валютному контролі. Валютні операції. Розрахункові відносини і кредитні відносини, ускладнені іноземним елементом. Основні форми грошових розрахунків у міжнародному приватному праві. Уніфікація правил міжнародних грошових розрахунків. Міжнародні кредитові перекази. Здійснення розрахунків за допомогою акредитива. Поняття і види акредитивів у міжнародних розрахунках. Уніфіковані правила і звичаї для документарних акредитивів. Розрахунки по інкасо. Поняття і види інкасо в МПП. Уніфіковані правила по інкасо. Вексель і чек у МПП. Поняття,

зміст та їх роль у міжнародному грошовому обігу. Дозвіл колізій законів різних держав, що регулюють вексельні та чекові відносини. Уніфікація вексельного і чекового права. Женевські конвенції про простому і перекладному векселі 1930 р., Женевські конвенції про чеки 1931 р., Конвенція ЮНСІТРАЛ про міжнародні чеках 1988 р. та інші міжнародні договори. Кредитні відносини в МПП. Форми кредитування. Комерційний (фірмовий) кредит. Банківський кредит. Грошовий кредит. Кредити міжнародних банківських консорціумів. Міжнародні неторговельні розрахунки: поняття, види, правова характеристика.

Список літератури

1. Балабанов І.Т., Балабанов А.И., «Внешнеэкономические связи», М.: Финансы и статистика, 2000;
2. Бардина «Договорно-правовоерегулированиеторгово-экономическихотношений ЕС со странами Восточной Европы», М.: 1994;
3. Бенжамен Г., Пике М.: «Экономический и коммерческий словарь», М.: Международные отношения, 1993;
4. Бенсон, Уайтхед «Транспорт и доставка грузов», М.: 1990;
5. Богатых Е.А. «Гражданское и торговое право», М.: Контракт, 2000;
6. Богуславский М.М. «Международное частное право», М.: Юрист, 1998;
7. Богуславский М.М. «Международное частное право, практикум», М.: Юрист, 1999;
8. Булатов «Как основать компанию на Западе», М.: 1993;
9. Вельяминов «Основы международного экономического права», М.: 1994;
10. «Венская конвенция о договорах международной купли-продажи товаров. Комментарий», ред. В. Н. Кулешова, М.: Юридическая литература, 1994
11. «Внешнеторговые документы: контракты, соглашения, транспортные документы, финансовая отчетность», Киев, 1992;
12. «Внешнеторговые операции: унифицированные правила, законодательные акты, формы типовых договоров», СПб, 1993;
13. «Внешнеэкономическая деятельность предприятия», под ред. Л.Е. Стровского, М.: ЮНИТИ, 1999;
14. Волкова «Справочники о фирмах капиталистических стран», М.: 1994;
15. Вольнец-Руссет Э.Я. «Коммерческая реализация изобретений и ноу-хау», М., Юрист, 1999;
16. Воробьев А. А., Воробьев А. Б., «Арбитражный суд в Лондоне», М., Ассоциация независимых издателей, 2000;
17. «Генеральна угода з тарифів і торгівлі як основа універсального міжнародно-правового регулювання світової торгівлі» ред. С.Г. Осика;
18. Герчикова И.Н. «Организация и техника внешнеэкономических операций на капиталистическом рынке», М.: 1992;
19. Герчикова И.Н. «Международное коммерческое дело», М, ЮНИТИ, 1996;
20. Герчикова И.Н. «Международное коммерческое дело, практикум», М., ЮНИТИ, 1999;
21. Герчикова И.Н. «Международные экономические организации», М., Консалтбанк, 2000;
22. «Гражданское и торговое право капиталистических государств», 3-е изд., М., Международные отношения, 1993;
23. «Гражданское, торговое и семейное право капиталистических стран: сборник нормативных актов. Законодательство о компаниях, монолизме и конкуренции», М., 1987;
24. Грачев Ю.Н., Плотников Ю.Н. «Практика внешнеэкономической деятельности: рекомендации отечественным предпринимателям», М., ЮНИТИ, 1994;
25. Грачев Ю.Н. «Внешнеторговые документы», М., ЗАО «Бухгалтерский бюллетень», 1998;
26. Грачев Ю.Н. «Типичные ошибки во внешнеэкономических контрактах, или как избежать недоразумений и убытков при заключении внешнеэкономического контракта», М.: Бизнес-школа Интел-Синтез, 1996;
27. Грязнов «Международные перевозки грузов», СПб, 1993;

28. Дэниелс Дж., РадебаЛіХ. «Международный бизнес: внешняя среда и деловые операции», М.: 1994;
 29. Дашков Л.П., Памбучьянц В.К. «Коммерция и технология торговли», М., ИВЦ «Маркетинг», 1999;
 30. Дахно І.І., «Антимонопольне право», Київ, «Четверта хвиля», 1998;
 31. Дахно І.І., «Міжнародне економічне право», Київ, МАУП, 2000
 32. Дегтярёва О.И., Полянова Т.Н., Саркисов С.В. «Внешнеэкономическая деятельность», М.: Дело, 1999;
 33. Джоунз Г. «Франчайзинг: как организовать и управлять», М.: ИНФРА-М, 1996;
 34. «Договоры в коммерческой деятельности. Практическое пособие», под ред. М.Ю. Тихомирова, М.: 2000;
 35. Довгань В. «Франчайзинг: путь к расширению бизнеса», Тольятти, ДОКА-ПРЕСС, 1994;
 36. Захаров К. В., Цыганок А. В., Бочарников В. П., Захаров Ф. К., «Логистика, эффективность и риски внешнеэкономических операций», К., 2000
 37. Зыкин И.С. «Обычаи и обыкновения в международной торговле», М.:1983
 38. Зыкин И.С. «Договор во внешнеэкономической деятельности», М.: Международные отношения, 1990
 39. «Как заключать международные торговые контракты», ред. С.В. Воронов, Е.Н. Хохлов, Киев, Международный компьютерный клуб Украины, 1992

References (transliterated)

- Balabanov I.T., Balabanov A.I., «Vneshneekonomicheskie svyazi», M.: Finansy i statistika, 2000;
- Bardina «Dogovorno-pravoeregulirovaniyatorgovno-ekonomicheskikh otноshenij ES so stranami Vostochnoj Evropy», M.: 1994;
- Benzhamen G., Pike M.: «Ekonomicheskij i kommercheskij slovar'», M.: Mezhdunarodnye otnosheniya, 1993;
- Benson, Uajthed «Transport i dostavka gruzov», M.: 1990;
- Bogatyh E.A. «Grazhdanskoe i torgovoe pravo», M.: Kontrakt, 2000;
- Boguslavskij M.M. «Mezhdunarodnoe chastnoe pravo», M.: YUrist, 1998;
- Boguslavskij M.M. «Mezhdunarodnoe chastnoe pravo, praktikum», M.: YUrist, 1999;
- Bulatov «Kak osnovat' kompaniyu na Zapade», M.: 1993;
- Vel'yaminov «Osnovy mezhdunarodnogo ekonomicheskogo prava», M.: 1994;
- «Venskaya konvenciya o dogovorah mezhdunarodnoj kupli-prodazhi tovarov. Kommentarij», red. V. N. Kuleshova, M.: YUridicheskaya literatura, 1994
- «Vneshnetorgovye dokumenty: kontrakty, soglasheniya, transportnye dokumenty, finansovaya otchetnost'», Kiev, 1992;
- «Vneshnetorgovye operacii: unificirovannye pravila, zakonodatel'nye akty, formy tipovyh dogovorov», SPb, 1993;
- «Vneshneekonomicheskaya deyatel'nost' predpriyatiya», pod red. L.E. Strovskogo, M.: YUNITI, 1999;
- Volkova «Spravochniki o firmah kapitalisticheskikh stran», M.: 1994;
- Volyne-Russet E.Y.A. «Kommercheskaya realizaciya izobretenij i nou-hau», M., YUrist, 1999;
- Vorob'yov A. A., Vorob'yov A. B., «Arbitrazhnyj sud v Londone», M., Associaciya nezavisimyh izdatelej, 2000;
- «General'na ugoda z tarifiv i torgivli yak osnova universal'nogo mizhnarodno-pravovogo regul'yuvannya svitovoi torgivli» red. S.G. Osika;
- Gerchikova I.N. «Organizaciya i tekhnika vneshneekonomicheskikh operacij na kapitalisticheskom rynke», M.: 1992;
- Gerchikova I.N. «Mezhdunarodnoe kommercheskoe delo», M, YUNITI, 1996;
- Gerchikova I.N. «Mezhdunarodnoe kommercheskoe delo, praktikum», M., YUNITI, 1999;
- Gerchikova I.N. «Mezhdunarodnye ekonomicheskie organizacii», M., Konsaltbankir, 2000;
- «Grazhdanskoe i torgovoe pravo kapitalisticheskikh gosudarstv», 3-e izd., M., Mezhdunarodnye otnosheniya, 1993;
- «Grazhdanskoe, torgovoe i semejnoe pravo kapitalisticheskikh stran: sbornik normativnyh aktov. Zakonodatel'stvo o kompaniyah, monopolizme i konkurencii», M., 1987;
- Grachyov YU.N., Plotnikov YU.N. «Praktika vneshneekonomicheskoy deyatel'nosti: rekomendacii otechestvennym predprinimatel'jam», M., YUNITI, 1994;
- Grachyov YU.N. «Vneshnetorgovye dokumenty», M., ZAO «Buhgalterskij byulleten'», 1998;
- Grachyov YU.N. «Tipichnye oshibki vo vneshnetorgovyh kontraktah, ili kak izbezhat' nedorazumenij i ubytkov pri zaklyuchenii vneshnetorgovogo kontrakta», M.: Biznes-shkola Intel-Sintez, 1996;
- Gryaznov «Mezhdunarodnye perevozki gruzov», SPb, 1993;
- Deniels Dzh., RadebaLiH. «Mezhdunarodnyj biznes: vneshnyaya sreda i delovye operacii», M.: 1994;
- Dashkov L.P., Pambuchiyanc V.K. «Kommerciya i tekhnologiya torgovli», M., IVC «Marketing», 1999;
- Dahno I.I., «Antimonopol'ne pravo», Kiiiv, «CHetverta hvilya», 1998;
- Dahno I.I., «Mizhnarodne ekonomichne pravo», Kiiiv, MAUP, 2000
- Degtyaryova O.I., Polyanova T.N., Sarkisov S.V. «Vneshneekonomicheskaya deyatel'nost'», M.: Delo, 1999;
- Dzhounz G. «Torgovyy biznes: kak organizovat' i upravlyat'», M.: INFRA-M, 1996;
- «Dogovory v kommercheskoy deyatel'nosti. Prakticheskoe posobie», pod red. M.YU. Tihomirova, M.: 2000;
- Dovgan' V. «Franchajzing: put' k rasshireniyu biznesa», Tol'yatti, DOKA-PRESS, 1994;
- Zaharov K. V., Cyganok A. V., Bocharnikov V. P., Zaharov F. K., «Logistika, effektivnost' i riski vneshneekonomicheskikh operacij», K., 2000
- Zykin I.S. «Obychai i obyknoveniya v mezhdunarodnoj torgovle», M.:1983
- Zykin I.S. «Dogovor vo vneshneekonomicheskoy deyatel'nosti», M.: Mezhdunarodnye otnosheniya, 1990
- «Kak zaklyuchat' mezhdunarodnye torgovye kontrakty», red. S.V. Voronov, E.N. Hohlov, Kiev, Mezhdunarodnyj komp'yuternyj klub Ukrainy, 1992

Надійшла (received) 22.01.2019

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Гаряєва Ганна Михайлівна (Гаряева Анна Михайловна, Gariaieva Ganna Mikhailovna) - Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри права; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4061-1987>; e mail: garyayeva_anna@ukr.net